

**Татарстан Республикасы
Нурлат муниципаль районы
Биккол авыл жирлеге Советы**

КАРАР

«05» октябрь 2021 ел

№ 29

**«Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл жирлеге»
муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны тәкъдим итү, күрсәтү,
тикшерү һәм карау тәртибен раслау турында**

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 26.1 маддәсе нигезендә, Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районының Биккол авыл жирлеге Советы **КАРАР ИТТЕ:**

1. «Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны күрсәтү, кертү, тикшерү һәм карауның кушымтада бирелгән тәртибен расларга.

2. Әлеге карарны Нурлат муниципаль районының рәсми сайтында <http://nurlat.tatarstan.ru/> бастырып чыгарырга, жирлек территориясендә мәгълүмати стендларда халыкка хәбәр итәргә кирәк.

3. Әлеге карар рәсми басылып чыкканнан (халыкка житкерелгәннән) соң үз көченә керә.

Татарстан Республикасы
Нурлат муниципаль районы
Биккол авыл жирлеге
Советы рәисе

Р.Х. Әхмәтшина

«Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны күрсәтү, тәкъдим итү, тикшерү һәм карау тәртибе

1нче Бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1. Әлеге Тәртипнең жайга салу предметы

1.1. «Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны күрсәтү, кергү, тикшерү һәм карау тәртибе (алга таба - Тәртип) Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм муниципаль берәмлек уставы нигезендә инициатив проектларны күрсәтү, тәкъдим итү, карау, шулай ук аларны «Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә конкурс нигезендә сайлап алуны уздыруга бәйлә барлыкка килә торган мөнәсәбәтләрне жайга сала (алга таба - Муниципаль берәмлек);

1.2. Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар исәбенә финанс ярдәме алу өчен тәкъдим ителә торган инициативалы **проектларны тәкъдим итү**, фикер алышу, карау һәм сайлап алу белән бәйлә мөнәсәбәтләргә әлеге тәртип нигезләмәләре, әгәр Татарстан Республикасы Законында һәм (яисә) башка норматив хокукый актында һәм алар нигезендә кабул ителгән муниципаль берәмлек Советы карарларында башкача каралмаган булса, әлеге тәртип нигезләмәләре кулланылмый.

2. Инициативалы проектлар

2.1. Инициативалы проект буларак, әлеге Тәртиптә муниципаль берәмлек халкының жирле эһәмияттәгә мәсьәләләрне яисә жирле үзидарә органнарына хәл итү хокукы бирелгән башка мәсьәләләрне хәл итү буенча муниципаль берәмлек халкы өчен өстенлекле эһәмияткә ия булган чараларны гамәлгә ашыру турындагы тәкъдиме аңлашыла;

2.2. Инициативалы проект үз эченә түбәндәгә мәгълүматларны алырга тиеш:

- муниципаль берәмлек халкы өчен яисә аның бер өлеше өчен өстенлекле эһәмияткә ия булган проблеманы тасвирлау;
- күрсәтелгән проблеманы хәл итү буенча тәкъдимнәрне нигезләү;
- инициативалы проектны гамәлгә ашыруның көтелгән нәтижәсен (көтелгән нәтижәләрне) тасвирлау;

- инициативалы проектны гамэлгэ ашыру өчен кирәкле чыгымнарны алдан исәпләү;

- инициативалы проектны гамэлгэ ашыруның планлаштырылган сроклары;

- әлеге проектны тормышка ашыруда кызыксынган затларның планлаштырылган (мөмкин) финанс, мөлкәт һәм (яки) хезмәт катнашуы турында белешмәләр;

- инициативалы проектны гамэлгэ ашыру өчен, планлаштырылган инициатив түләүләр күләменнән тыш, әлеге акчаларны файдалану күздә тотылган очракта, муниципаль берәмлек бюджеты акчалары күләменә күрсәтмәләр;

- указание на объем средств бюджета муниципального образования в случае, если для реализации инициативного проекта предполагается использование указанных средств сверх планируемых объемов инициативных платежей.

2.3. Инициативалы проект үз эченә проектның 2.2 пункттында каралган белешмәләр алган тасвирламасын ала. (яисә) таблица материаллары инициатор карары белән теркәлә ала торган әлеге бүлекнең рәсми сайтында урнаштырылган.

3. Инициативалы проектлар халык мәнфәгатьләрендә тормышка ашырыла ала торган территорияне билгеләү

3.1. Инициативалы проектлар муниципаль берәмлек халкы мәнфәгатьләрендә, шулай ук түбәндәге территорияләрдә яшәүчеләр мәнфәгатьләрендә тормышка ашырылырга мөмкин:

күп фатирлы йортның подъезды;

күпфатирлы йорт;

бер төркем күпфатирлы йортлар һәм (яки) торак йортлар (шул исәптән урам, квартал яки башка элемент планлаштыру структурасы);

торак микрорайон;

торак микрорайоннар берләшмәсе;

торак пункт;

торак пунктлар төркеме;

жирлек;

жирлекләр төркеме.

3.2. Жирле әһәмияткә аерым мәсьәләләрне (жирле үзидарә органнарына бирелгән бүтән мәсьәләләрне хәл итү буенча инициативалы проектларны (яисә) аерым муниципаль программалар чараларын үтәү хокукы муниципаль берәмлек Башкарма комитеты карары белән (шул исәптән муниципаль программаны раслау турындагы карар белән) муниципаль берәмлек территориясен округның бер өлешенә бүлү каралырга мөмкин. Күрсәтелгән очракта инициативалы проектлар муниципаль берәмлек территориясенә (округ) тиешле өлеше чикләрендә тәкъдим ителә, тикшерелә һәм гамэлгә ашырыла.

2нче Бүлек. Инициативалы проектларны тәкъдим итү һәм фикер алышу

4. Проектның инициаторлары

4.1. Инициативалы проектны кертү турындагы инициатива белән чыгыш ясарга

хокуклы:

- уналты яшькә житкән һәм муниципаль берәмлек территориясендә яшәүче кимендә ун граждандан торган инициатив төркем (алга таба-инициатив төркем);
- территориаль ижтимагый үзидарә органнары;
- үз эшчәнлекләрен муниципаль берәмлек территориясендә гамәлгә ашыручы юридик затлар һәм шәхси эшмәкәрләр,
- социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмалар;
- жирле ижтимагый берләшмәләр яисә ижтимагый берләшмәләренең жирле бүлекчәләре,
- торак милекчеләре ширкәтләре,
- коммерцияле булмаган бакчачылык яки яшелчәчелек ширкәтләре.

4.2. 4.1 пунктчасында күрсәтелгән затлар(алга таба - проект инициаторлары):

- инициативалы проект эзерлиләр;
- инициативалы проект турында фикер алышуны оештыралар яисә әлеге бүлек нигезләмәләре нигезендә инициативалы проектка ярдәм итү турындагы мәсьәлә буенча гражданныр фикерен ачыклауны тәмин итәләр;
- муниципаль берәмлек Башкарма комитетына инициативалы проект кертәләр;
- инициативалы проектны гамәлгә ашыруны тикшерүдә катнашалар;
- муниципаль берәмлекнең әлеге Тәртиптә һәм аның нигезендә кабул ителгән башка норматив хокукый актларында билгеләнгән башка хокукларны гамәлгә ашыралар һәм вазыйфаларны үтиләр.

4.3. Инициатив төркем төзү һәм аның тарафыннан карарлар кабул итү Беркетмә белән рәсмиләштерелә.

4.4. Әлеге пунктның 4.2 пунктчасында күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карарлар территориаль ижтимагый үзидарә органнары булган проект инициаторлары тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә Уставы нигезендә кабул ителә.

4.5. 4.2 пунктчасында күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карарлар. ижтимагый берләшмәләр булган проект инициаторлары тарафыннан аларның гамәлгә кую документлары нигезендә кабул ителә.

5. Инициативалы проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданнырның фикерен ачыклау

5.1. Инициативалы проект муниципаль берәмлек халкы яисә аның өлешендә яшәүчеләр тарафыннан якланырга тиеш, алар мәнфәгатләрендә инициатив проектны гамәлгә ашыру күздә тотыла.

5.2. Проект инициаторы гражданнырның инициативалы проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча фикерен түбәндәге формаларда ачыклауны оештыра:

- территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданныр жыелышында яки конференциясендә инициативалы проектны карау, шул исәптән гражданныр жыелышында яки конференциясендә;
- гражданнырны сораштыру үткөрү;
- инициативалы проектка ярдәм йөзеннән гражданныр имзаларын жыю.

Проект инициаторы инициативалы проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданнырның фикерен ачыклауның берничә формасыннан файдалану турында

карар кабул итэргэ хокуклы.

6. Инициативалы проектларны тэкъдим итү мәсьәлэләре буенча гражданнар жыелышы

6.1. Инициативалы проектны тэкъдим итү мәсьәлэләре буенча гражданнар жыелышы (алга таба - жыелыш) проект инициаторы карары буенча билгеләнә һәм үткәрелә.

6.2. Жыелыш муниципаль берәмлек территориясе өлешендә үткәрелә, анда яшәүчеләр мәнфәгатъләрендә инициатив проектны гамәлгә ашыру планлаштырыла. Әгәр дә бу проектны гамәлгә ашыру муниципаль берәмлек халкы мәнфәгатъләрендә планлаштырыла икән, муниципаль берәмлек территориясенә төрле өлешләрәндә берничә жыелыш үткәреләргә мөмкин.

6.3. Жыелышта уналты яшыкә житкән тиешле территориядә яшәүчеләр катнашырга хокуклы.

6.4. Жыелыш үткәреләргә мөмкин:

- көндезге формада - көннең көн тәртибе мәсьәлэләре һәм тавыш бирүгә куелган мәсьәлэләр буенча карарлар кабул итү мәсьәлэләре буенча фикер алышу өчен халыкның уртак булуы рәвешендә;

- көннең көн тәртибе һәм тавыш бирүгә куелган мәсьәлэләр буенча карарлар кабул итү мәсьәлэләре буенча көндезге фикер алышу мөмкинлеген күздә тоткан рәвештә - шулай ук жыелышны уздыру турындагы хәбәрдә күрсәтелгән урынга яисә адрес буенча халыкның карарларын билгеләнгән срокта тапшыру яки “Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы” муниципаль берәмлегенә рәсми сайты кулланып тавыш бирү мөмкинлеген күздә тоткан рәвештә - “Интернет” мәгълүмат-телекоммуникация челтәрәндә (<https://nurlat.tatarstan.ru>) яисә махсуслаштырылган сайтта (алга таба - кирәк булганда - рәсми һәм махсуслаштырылган сайт).

6.5. Бер жыелышта берничә инициативалы проект каралырга мөмкин. Күрсәтелгән очракта жыелышны оештыру һәм уздыру хокуклары һәм бурычлары проектлар инициаторлары тарафыннан бергә гамәлгә ашырыла.

6.6. Жыелыш үткәрү, документлар әзерләү һәм тарату чыгымнары, проект инициаторы.

6.7. Муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты проект инициаторына жыелыш үткәрүдә ярдәм күрсәтә, шул исәптән аны үткәрү өчен бушлай бина бирә. Муниципаль берәмлек Башкарма комитеты карары белән жыелышлар үткәрү өчен бирелә торган биналарның исемлегә билгеләнергә мөмкин.

6.8. Жыелыш кимендә 20 кешене тәшкил итүче катнашучылар саны белән тулы хокуклы дип санала.

7. Жыелышны үткәрүгә әзерлек

7.1. Жыелыш үткәрү турында проект инициаторының карарында күрсәтелә:

- фикер алышу өчен жыелыш үткәрелә торган инициативалы проект;
- жыелышны үткәрү формасы (көндезге яки көндезге-читтән торып);
- жыелышның көн тәртибе, ә жыелышны көндезге-читтән торып үткәрү очрагында-халык тавыш бирүләрен уздыру планлаштырыла торган мәсьәлэләр;
- Жыелышны уздыру датасы, вакыты, урыны, ә жыелыш читтән торып

уздырылган очракта - шулай ук тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча халыкның карарларын кабул итү тәмамлану датасы, һәм мондый карарлар тапшырылырга тиешле урын яисә адрес йә тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча тавыш бирү өчен рәсми яисә махсулаштырылган сайттан файдалану турында карар;

- Көндөзгә формада үткәрелә торган жылышта катнашучыларның яисә көндөзгә жылышны читтән торып үткәргән очракта көн тәртибедәгә мәсьәләләр буенча фикер алышуда катнашучыларның саны;

- жылыш үткәрелә торган территориядә яшәүчеләргә мәгълүмат бирү ысуллары, аны уздыру турында.

7.2. Проект инициаторы Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл җирлеге Башкарма комитетына (алга таба - муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына) жылыш үткәрү турында аны уздыру көненә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча язмача хәбәр җибәрә.

7.3. Жылышны уздыру турында хәбәрнамәдә түбәндәгеләр күрсәтелә:

- проект инициаторы турында белешмәләр (инициатив төркем әгъзаларының фамилиясе, исемнәре, атасының исеме, аларның яшәү яисә булу урыны турында белешмәләр, чараның башка инициаторы исеме һәм аның урнашкан урыны) ;

- әлеге пунктның 7.1 пунктчасында каралган белешмәләр;

- проектның фамилиясе, исеме, атасының исеме, телефон номеры, проектның инициаторлары жылышны оештыру һәм уздыру буенча күрсәтмә бирү функцияләрен үтәргә тиеш;

- жылыш уздыруга ярдәм итү турында, шул исәптән, тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча тавыш бирү өчен рәсми яисә махсулаштырылган сайттан файдалану турында жылыш (көндөзгә бүлектә жылыш уздырылган очракта) үткәрү өчен урын бирү турында үтенеч.

7.4. Жылышны уздыру турында хәбәрнамәгә проект инициаторы һәм проектның инициаторы аны оештыру һәм уздыру буенча күрсәтмә бирү функцияләрен үтәргә вәкаләтле затлар тарафыннан имза салына. Инициатив төркем исеменнән жылыш үткәрү турында хәбәрнамәгә инициатив төркем тарафыннан аны оештыру һәм уздыру буенча күрсәтмә функциясен үтәргә вәкаләтле затлар имза сала.

7.5. Жылышны уздыру өчен урын бирү турында үтенеч булган очракта, муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты хәбәр кәргән көннән алып өч көн эчендә бина бирү мөмкинлегенә турында проект инициаторына хәбәр итә яисә жылышны уздыру урынын һәм (яисә) датасын һәм вакытын үзгәртәргә тәкъдим итә. Проектның инициаторы күрсәтелгән тәкъдимне алган көннән алып өч көн эчендә жылышны уздыру урынын һәм (яисә) датасын һәм вакытын үзгәртүгә ризалыгы яисә килешмәве турында хәбәр итәргә тиеш (жылышны читтән торып оештырылган рәвештә уздырган очракта тикшерү).

7.6. Муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты жылыш үткәрү турында белешмәләр урнаштыра, шул исәптән инициатив проект белән танышу тәртибе турында, рәсми яисә махсулаштырылган сайтта:

- жылышны уздыру турында хәбәрнамә кәргән көннән соң өч көн эчендә;

- проект инициаторының, урынны һәм (яисә) аны үткәрү датасын һәм вакытын үзгәртү турындагы тәкъдим белән ризалыгын алганнан соң (жылыш читтән торып уздырылган очракта, киңәшмә үткәрү (фикер алышу) көнен һәм вакытын үзгәртү турындагы тәкъдим белән ризалыгын алганнан соң ике көннән дә соңга калмыйча).

7.7. Муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты жыелыш үткәрүдә ярдәм итү проекты инициаторын күрсәтү максатларында вәкаләтле вәкил билгеләргә хокуклы. Муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты вәкаләтле вәкилен билгеләп кую турында проект инициаторына алдан ук хәбәр итә.

8. Порядок проведения собрания в очной форме

8.1. Жыелышны көндөзгә формада уздыру тәртибе

8.1. Жыелыш башланганчы проект инициаторы жыелышта катнашкан гражданның исемлек төзөп теркәүне тәмин итә. Жыелышта катнашкан гражданның исемлегенә жыелыш беркетмәсенә аерылгысыз өлеш булып тора.

8.2. Жыелышның көн тәртибенә караган мәсьәләләр буенча тавыш бирү тәртибе жыелышта катнашучыларның күпчелек тавышы белән раслана. Жыелышның көн тәртибе мәсьәләләре буенча карарлар жыелышта катнашучыларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8.3. Жыелыш проект инициаторы вәкиле тарафыннан ачыла. Жыелышны алып бару өчен рәис һәм секретарь сайлана.

8.4. Рәис жыелышны алып бара, көн тәртибидә мәсьәләләргә игълан итә, катнашучыларга чыгыш ясау өчен сүз бирә, жыелышта кабул ителгән карарларны формалаштыра, аларны тавыш бирүгә куя, тавыш бирү йомгаларын игълан итә.

8.5. Секретарь жыелыш беркетмәсен алып бара, анда жыелыш кабул иткән барлык карарлар чагылдырыла, алар буенча тавыш бирү нәтижеләре күрсәтелә. Жыелыш протоколына секретарь һәм жыелыш рәисе имза куя.

8.6. Жыелыш беркетмәсендә күрсәтелә:

- жыелышны уздыру урыны һәм вакыты;
- жыелышта катнашкан гражданның саны;
- яшәү урынын күрсәтеп, жыелыш рәисе һәм секретаре турында белешмәләр;
- жыелышның көн тәртибе, чыгышларның эчтәлегенә;
- көн тәртибе мәсьәләләре буенча кабул ителгән карарлар.

9. Жыелышны читтән торып уздыру тәртибе

9.1. Жыелыш читтән торып уздырылган очракта көн тәртибе мәсьәләләре һәм тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча карарлар кабул итү өчен Тәртипнең 8 пунктында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

9.2. Төбәк буенча фикер алышуда катнашмаган затлар жыелыш үткәрү турындагы хәбәрдә күрсәтелгән урынга яисә адрес буенча тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча язма рәвештә рәсмиләштерелгән карарны жиһәргә хокуклы.

9.3. Жыелышта читтән торып, көндөзгә бүлектә катнашучы затлар, шулай ук аларны кабул итү тәмамланган датага кадәр кабул ителгән затлар да исәпкә алынды.

9.4. Жыелыш рәсми яисә махсуслаштырылган сайттан файдаланып, махсус рәвештә читтән торып уздырылган очракта, жыелыш үткәрү һәм көндөзгә фикер алышуда катнашмаган затларның тавыш бирүе турындагы хәбәр өчен сайтта көн тәртибе мәсьәләләре буенча үткәрелә.

9.5. Жыелышның рәсми яисә махсуслаштырылган сайты кулланып көн тәртибенә кую мәсьәләләре буенча тавыш бирү жыелыш үткәрелә торган

территориядә яшәүчеләр тарафыннан гамәлгә ашырыла, шәхсэн көн тәртибендәгә һәр мәсьәлә буенча «хуплап», «каршы» яисә электрон рәвештә «тыелып» әйтелгән көн тәртибенә һәр мәсьәләсә буенча карар күрсәтү юлы белән. Рәсми яисә махсулаштырылган сайттан файдаланып тавыш бирүдә катнашкан халык тавыш бирү тәмамлану датасына һәм вакытына кадәр электрон рәвештә тавыш биргән дип санала. Халыкны идентификацияләү бердәм идентификация һәм аутентификация системасын исәпкә алу язмасыннан файдаланып гамәлгә ашырыла. Тавыш бирү аның башлану датасыннан һәм вакыты тәмамлану датасыннан һәм вакытына кадәр тәнәффесез уздырыла.

9.6. Рәсми яисә махсулаштырылган сайттан файдаланып тавыш бирү нәтижәләре беркетмә рәвешендә төзелә һәм шундый тавыш бирү тәмамланганнан соң бер көн эчендә сайтка урнаштырыла. Тавыш бирүнең таныкланган беркетмәсен муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты проектны башлап жибәрүчегә алар төзелгәннән соң өч көн эчендә жибәрә. Күрсәтелгән беркетмә жылыш беркетмәсенә аерылгысыз өләше булып тора.

9.7. Тавыш бирүне уздырганда жылышта катнашучы һәр кешенең «Шәхси белешмәләр турында» Федераль законның 9 статьясында билгеләнгән таләпләр нигезендә рәсмиләштерелә торган шәхси мәгълүматларын эшкәртүгә ризалыгы алырга тиеш.

9.8. Тавыш бирү тәмамланганнан соң, рәсми яисә махсулаштырылган сайттан файдаланып, секретарь жылыш беркетмәсен әзерли, аңа секретарь һәм жылыш рәисә имза куя.

9.9. Читтән торып оештырылган жылыш беркетмәсендә күрсәтелә:

- фикер алышуну уздыру урыны һәм вакыты;
- читтән торып тавыш бирү ысулы, аның башлану һәм тәмамлану вакыты;
- жылышта катнашкан гражданнар саны;
- яшәү урынын күрсәтеп, жылыш рәисә һәм секретаре турында белешмәләр;
- жылышның көн тәртибе, көндөз фикер алышуда чыгышларның эчтәлегә;
- көн тәртибе мәсьәләләре буенча кабул ителгән карарлар һәм алар буенча тавыш бирү нәтижәләре.

10. Инициатив проектларны күрсәтү мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясә үткәрү

10.1. Инициатив проектны гамәлгә ашыру күздә тотыла торган 16 яшькә житкән территориядә яшәүчеләрнең саны 100 кешедән артып киткән очракта, инициатив проектларны күрсәтү мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясә (алга таба - конференция) уздырылырга мөмкин.

10.2. Конференция әлегә Тәртипнең 8 - 11 пунктларында билгеләнгән тәртиптә, әлегә пунктта билгеләнгән үзенчәлекләрне исәпкә алып үткәрелә.

10.3. Әлегә Тәртипнең 7 пунктының 1 пунктчасында каралган нигезләмәләр белән беррәттән конференция үткәрү турында проект инициаторының карарында күрсәтелгән булырга тиеш:

- территориянең 100 кешесеннән 1 делегаттан ким булмаган 16 яшькә житкән делегатны сайлау вәкиллеге нормасы;

- делегатларны сайлау өчен жылышлар уздыру сроклары һәм тәртибе.

10.4. Конференция беркетмәсенә аерылгысыз өләше булып делегатларны сайлау

турында жыелыш беркетмэләре тора.

11. Инициатив проектларга ярдәм йөзеннән гражданнар имзаларын жыю

11.1. Инициатив проектларны хуплап гражданнар имзаларын жыю (алга таба - имзалар жыю) проект инициаторы тарафыннан үткәрелә.

11.2. Инициатив проектларны хуплап имзалар саны, инициатив төркем әгъзаларының имзаларын да кертеп, 100 кеше тәшкил итәргә тиеш.

11.3. Имзалар жыю түбәндәге тәртиптә гамәлгә ашырыла:

- имзалар аларны имза кәгазенә кертү юлы белән жыела, аның рәвеше муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты тарафыннан раслана;

- имза кәгазендә имзалар жыюны гамәлгә ашыручы инициатив проект күрсәтелә;

- имза кәгазендә яшәүченең имзасы һәм аны кул кую датасы куела. Имза һәм датасын, үз кулы белән аны тамгалауны имза хужасы куя. Имза кую кәгазендә куела торган кулланучы турында белешмәләр, имзалар жыючы зат үтенече буенча, кул кую кәгазенә кертеләргә мөмкин. Әлеге мәгълүматлар кулъязма ысул белән генә кертелә, шул ук вакытта карандаш куллану да рөхсәт ителми;

- кеше бер үк инициатив проектны хуплап бер генә тапкыр имза куярга хокуклы;

- һәр имза кәгазе имзалар жыюны гамәлгә ашыручы проект инициаторының имзалары белән таныкланырга тиеш. Имза кәгазен таныклаганда, имзалар жыюны гамәлгә ашыручы проект инициаторы вәкиле үз кулы белән фамилиясен, исемен һәм атасының исемен, туу датасын, яшәү урыны адресын күрсәтә, шулай ук имзасын куя һәм аны кую датасын күрсәтә;

- Имзалар жыйганда һәр кешенең «Шәхси мәгълүматлар турында» Федераль законның 9 статьясында билгеләнгән таләпләр нигезендә рәсмиләштерелә торган шәхси мәгълүматларын эшкәртүгә ризалыгы алынырга тиеш;

- Имзалар жыйганда, имза кәгазенең алгы ягын һәм арткы ягын тутыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта арткы як имзаларның бердәм нумерациясе белән алгы якның дәвамы булып тора, ә таныклау имзалары һәм имзалар жыюны гамәлгә ашыручы проект инициаторы вәкиле турында белешмәләр имза кәгазенең арткы ягына соңгы имзадан соң ук куела.

12. Әлеге инициативалы проектка ярдәм итү турында аларның фикерен ачыклау өчен гражданнардан сораштыру үткәру

12.1. Әлеге инициативалы проектка (алга таба - сораштыру) ярдәм итү турында аларның фикерен ачыклау өчен гражданнардан муниципаль берәмлек халкы яки аның бер өлеше инициативасы буенча соратып алу түбәндәге очрақларда инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә:

- Инициатив проектны тулаем муниципаль берәмлек халкы мәнфәгатьләрендә гамәлгә ашыру тәкъдим ителә;

- Инициатив проектны муниципаль берәмлекнең 200 кешедән артык халкы мәнфәгатьләрендә гамәлгә ашыру тәкъдим ителә.

12.2. Сораштыруны билгеләү өчен проект инициаторы муниципаль берәмлек Советына гариза жибәрә, анда түбәндәгеләр күрсәтелә:

- инициативалы проект, аңа карата сораштыру уздыру тәкъдим ителә; проект инициаторы тәкъдимнәре:

а) сораштыру үткәрү датасы һәм сроклары турында;

б) сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителә торган сорауны (сорауларны) формулировкалау турында;

в) сораштыру үткәрү методикасы турында;

г) сораштыруда катнашучы муниципаль берәмлек халкының минималь саны турында;

- проект инициаторы турында белешмәләр (инициатив төркем әгъзаларының фамилияләре, исемнәре, атасының исеме, аларның яшәү яки тору урыны турында белешмәләр, чараның башка инициаторы исеме һәм аның урнашу урыны).

12.3. Әгәр проектның инициаторы инициатив төркем булса, гариза инициатив төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзалана. Әгәр проектның инициаторы булып әлеге Тәртипнең 4 пунктындагы 4.1 пунктындагы 4.1 пунктчасында күрсәтелгән башка затлар торса, гаризага проект инициаторының вәкаләтле заты һәм инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә торган 30дан да ким булмаган муниципаль берәмлектә яисә аның өлешендә яшәүче 30дан да ким булмаган кеше имза сала. Бу очракта гаризада шулай ук гаризага (фамилияләренә, исемнәренә, атасының исемнәренә, аларның яшәү урыны яки тору урыны турында белешмәләргә имза салган затлар турында белешмәләр күрсәтелә.

12.4. Муниципаль берәмлек Советы гариза кәргән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча аны карый һәм сораштыру билгеләү яки сораштыру билгеләүдән баш тарту турында карар кабул итә.

12.5. Әлеге пунктта билгеләнгән сораштыру уздыру турындагы инициативаны күрсәтү тәртибен бозу, әгәр җибәрелгән хокук бозулар инициативаны күрсәтүдә катнашкан муниципаль берәмлек халкының ихтыяр белдерү нәтижәләрен дөрөслек белән билгеләргә мөмкинлек бирмәсә, сорашып белешүне билгеләүдән баш тарту нигезе булып тора.

12.6. Инициатив проектларны күрсәтү мәсьәләләре буенча гражданнардан сорашып белешү «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 31 статьясындагы 4 өлеше нигезендә гражданнардан сорашып белешүне билгеләү һәм уздыру тәртибен билгели торган муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

12.7. Сораштыруда 16 яшькә җиткән инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә торган муниципаль берәмлектә яисә аның өлешендә яшәүчеләр катнашырга хокуклы.

12.8. Сораштыру нәтижәләрен муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты проект инициаторы игътибарына алар чыгарылганнан соң 3 эш көненнән дә соңга калмыйча җиткерә.

Зңче Бүлек. Инициатив проектларны тәкъдим итү һәм карау

13. Муниципаль берәмлекнең Башкарма комитетына инициатив проектларны тәкъдим итү

13.1. Инициатив проектны муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына

тәкъдим иткәндә:

- кәгазь чыганактагы һәм электрон формадагы проектның график һәм (яисә) таблич материаллары тасвирламасы;

- инициатив төркем төзү беркетмәсе яисә әлеге Нигезләмәнең 4 пунктчындагы 4.4, 4.5 пунктчалары нигезендә башка документлар, шулай ук инициатив проектны караганда һәм гамәлгә ашырганда инициатив проектны караганда, аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларны билгеләү турында проект инициаторы карары;

- гражданнарның жыелышы яисә конференциясе беркетмәсе, гражданнардан сорапшыру нәтижеләре һәм (яисә) муниципаль берәмлек халкының яисә аның өлешенә инициатив проектына ярдәм күрсәтүен раслый торган имза куелган кәгазьләре.

13.2. Әлеге пунктның 13.1 пунктчасында күрсәтелгән документлар инициатив проектны караганда һәм гамәлгә ашырганда проектның инициаторы белән турыдан-туры эш итәргә вәкаләтле зат тарафыннан муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына тапшырыла яисә, аны күчереп жибәргәндә һәм капитал салуда игълан ителгән кыйммәт белән почта аша жибәрелә.

13.3. Әлеге пунктның 13.1 пунктчасында, муниципаль берәмлекнең башкарма комитетында күрсәтелгән документларны алу көне проектны кертү датасы булып тора.

13.4. Әгәр документлар инициатив проектны караганда һәм гамәлгә ашырганда муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты белән эш итәргә вәкаләтле зат тарафыннан муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына турыдан-туры муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына тапшырылса, күрсәтелгән затка, муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты исемигә һәм аларны алу датасын күрсәтеп, документлар алуда расписка бирелә. Расписка документлар алган көнне муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты тарафыннан бирелергә тиеш.

14. Инициатив проектларны карау комиссиясе

14.1. Инициатив проектларны карау комиссиясе (алга таба - комиссия) инициатив проектларның социаль-иқтисадый әһәмиятен объектив бәяләү һәм аларны конкурс нигезендә сайлап алуны уздыру максатларында төзелә.

14.2. Комиссия 7 кешедән тора.

14.3. Комиссиянең персонал составы муниципаль берәмлекнең Башкарма комитеты карары белән билгеләнә. Комиссия әгъзаларының гомуми саныннан яртысы муниципаль берәмлек Советы тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә. Комиссия составы комиссия кабул итә торган карарларга йогынты ясый алырлык мәнфәгатләр конфликтлары барлыкка килү мөмкинлеген төшереп калдыру өчен төзелә.

14.4. Комиссия аның рәисеннән, комиссия рәисе урынбасарыннан, комиссия секретареннан һәм аның эшендә шәхсән катнашучы комиссия әгъзаларыннан тора.

14.5. Комиссия рәисе:

комиссия эшен оештыра, аның эшчәнлегенә житәкчелек итә;

комиссиянең чираттагы утырышының көн тәртибе проектын формалаштыра;

комиссия әгъзаларына йөкләмәләр бирә;

комиссия утырышларында рәислек итә.

14.6. Конкурс комиссиясе рәисе урынбасары конкурс комиссиясе рәисе

булмаганда вазыйфаларын вакытлыча башкара.

14.7. Комиссия секретаре:

комиссия эшчәнлеген мәгълүмати һәм документлар белән тәмин итә, шул исәптән комиссия утырышына әзерләнүне дә;

комиссия әгъзаларына, комиссия утырышына чакырылган проектлар инициаторларына һәм башка затларга комиссиянең чираттагы утырышын уздыру датасы, урыны турында һәм комиссиянең чираттагы утырышының көн тәртибе турында хәбәр итә;

комиссия утырышлары беркетмәләрен алып бара.

14.8. Комиссия әгъзасы:

комиссия эшендә катнаша, шул исәптән комиссия утырышларында;

комиссия эше мәсьәләләре буенча тәкъдимнәр кертә;

комиссия утырышларында карала торган документлар һәм материаллар белән таныша;

комиссия утырышында катнашучыларга сораулар бирә;

комиссия утырышларында тавыш бирә.

14.9. Комиссия эшенең төп рәвешә утырышлар була.

14.10. Комиссия утырышы анда әгъзаларының кимендә яртысында булу шарты белән хокуклы дип санала.

14.11. Проектның инициаторларына һәм аларның вәкилләренә комиссия тарафыннан инициатив проектларны карауда катнашу һәм алар буенча үз позицияләрен баян итү мөмкинлеге тәмин ителә. Инициатив проектны карау планлаштырыла торган комиссия утырышы турында проект инициаторлары аны үткәру көненә кадәр биш көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

14.12. Проект буенча фикер алышу һәм комиссия тарафыннан карарлар кабул итү проект инициаторы һәм чакырылган башка затлар катнашыннан башка башкарыла.

14.13. Комиссия карары утырышта катнашучылар саныннан күпчелек тавыш белән ачык тавыш бирү юлы белән кабул ителә. Тавышлар тигез булганда комиссия утырышында рәислек итүче тавышы хәлиткеч булып тора.

14.14. Комиссия әгъзалары карарлар кабул итү турындагы мәсьәләләр буенча фикер алышканда тигез хокукларга ия.

14.15. Комиссия тарафыннан кабул ителгән карар белән килешмәгән очракта, комиссия әгъзасы Комиссия утырышы беркетмәсенә кертелергә тиешле язма рәвештә үзенең аерым фикерен белдерергә хокуклы.

14.16. Комиссия утырышы нәтижеләре буенча беркетмә төзелә, аңа комиссия утырышында рәислек итүче, комиссия секретаре һәм аның утырышында катнашкан комиссия әгъзалары комиссия утырышы уздырылганнан соң өч эш көне эчендә имзаларын куя.

14.17. Комиссия секретаре комиссия утырышы беркетмәсенә имза салынган көннең иртәгесеннән дә соңга калмыйча аны муниципаль берәмлекнең Башкарма комитет житәкчесенә жиберә.

14.18. Комиссия эшчәнлеген оештыру-техник тәмин итүне муниципаль берәмлекнең Башкарма комитеты гамәлгә ашыра.

15 Муниципаль берәмлекнең Башкарма комитеты тарафыннан инициатив проектны карау тәртибе

15.1 Муниципаль берәмлекнең Башкарма комитеты тарафыннан инициатив проект аны керткән көннән соң 30 көн эчендә карала.

15.2. Инициатив проектны муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына кертү турындагы мәгълүмат инициатив проект муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына кертелгән көннән алып өч эш көне эчендә районның рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырылырга тиеш һәм әлеге Тәртипнең 2 пункттындагы 2.2 пунктчасында күрсәтелгән белешмәләренә, шулай ук проект инициаторлары турында белергә тиеш. Бер үк вакытта гражданның муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына, аларны тәкъдим итү срогын күрсәтеп, үзләренең искәrmәләрен һәм тәкъдимнәрен инициатив проект буенча тапшыру мөмкинлегенә турында хәбәр итә.

15.3. Инициатив проект буенча кисәтүләр һәм тәкъдимнәр тәкъдим итү срогы жиде эш көне тәшкил итә. Үзләренең искәrmәләрен һәм тәкъдимнәрен 16 яшькә житкән муниципаль берәмлек халкы жибәрергә хокуклы. Күрсәтмәләр һәм тәкъдимнәр муниципаль берәмлекнең Башкарма комитетына кеше тарафыннан турыдан-туры тапшырыла яисә почта аша жибәрелә.

15.4. Инициатив проект буенча искәrmәләренә һәм тәкъдимнәренә гомумиләштерүне комиссия гамәлгә ашыра.

15.5. Инициатив проектны карау нәтижәләре буенча комиссия муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты житәкчесенә әлеге пунктның 15.8 пунктчасында күрсәтелгән карарларның берсен кабул итәргә тәкъдим итә. Комиссия карарында шулай ук проектны эшләп бетерү буенча тәкъдимнәр булырга мөмкин.

15.6. Башкарма комитетка берничә инициативалы проект кертелгән очракта, шул исәптән эчтәлегенә буенча шундый ук өстенлекле проблемаларны тасвирлаганда, комиссия муниципаль берәмлек Башкарма комитеты житәкчесенә конкурс нигезендә сайлап алуны оештыруны тәкъдим итә.

15.7. Конкурста сайлап алу әлеге Тәртипнең 16 пункты нигезендә оештырыла. Конкурста сайлап алуны үткөрү турындагы хәбәр проектлар инициаторларына тиешле карар кабул ителгәннән соң өч көннән дә соңга калмыйча жибәрелә.

15.8. Комиссия киңәшен исәпкә алып яисә конкурс нигезендә сайлап алу нәтижәләре буенча муниципаль берәмлек башкарма комитеты житәкчесенә түбәндәге карарларның берсен кабул итә:

инициатив проектны хупларга һәм аның өстендә муниципаль берәмлек бюджеты турындагы карар белән каралган бюджет ассигнованиеләре чикләрендә муниципаль берәмлек бюджеты проектын төзү һәм карау тәртибенә (муниципаль берәмлек бюджеты турындагы карарга үзгәрешләр кертү) туры китереп, тиешле максатларга һәм (яисә) эшләүне давам итәргә;

Инициатив проектны хуплаудан баш тартырга һәм инициатив проектны хуплаудан баш тарту сәбәпләрен күрсәтеп, аны проект инициаторларына кайтарырга.

15.9. Муниципаль берәмлек Башкарма комитеты житәкчесенә түбәндәге очракларның берсендә инициатив проектны хуплаудан баш тарту турында карар кабул итә:

инициатив проектны кертүнең һәм аны карауның билгеләнгән тәртибен үтәмәү;

инициатив проектның Россия Федерациясенең федераль законнары һәм башка норматив хокукый актлары таләпләренә, Татарстан Республикасы законнарына һәм башка норматив хокукый актларга, муниципаль берәмлек уставына туры килмәве;

жирле үзидарә органнарында кирәкле вәкаләтләр һәм хокуклар булмаганлыктан, инициатив проектны гамәлгә ашыру мөмкинлеге булмау;

инициатив түләүләр барлыкка килмәгән инициатив проектны гамәлгә ашыру өчен кирәкле чаралар күләмендә муниципаль берәмлек бюджеты чаралары булмау;

инициатив проектта тасвирланган проблеманы нәтижәләрәк хәл итү мөмкинлеге булу;

инициатив проектны конкурс буенча сайлап алуны узмаган дип тану.

15.10. Проектны карау нәтижәләре буенча карар проект инициаторына кабул ителгән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча җибәрелә.

15.11. Муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты элге пунктның 15.9 пунктчасының 6 абзацында каралган очракта, проект инициаторларына бергәләп инициатив проектны эшләп бетерергә тәкъдим итәргә, шулай ук аны башка муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органы яисә дәүләт органы карамагына аларның компетенцияләре нигезендә тәкъдим итәргә тиеш. Проектны эшләп бетерү өчен комиссия әгъзалары, муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты вәкилләре, проект инициаторы вәкилләре арасыннан эшче төркем төзи, шулай ук проектны эшләп бетерү срогын билгели. Эшләп бетерелгән инициатив проект Комиссия тарафыннан элге Тәртипнең 14 пункты һәм элге пункт нигезендә карала.

16. . Инициатив проектларны конкурс нигезендә сайлап алу

16.1. Комиссия конкурста сайлап алуны гамәлгә ашыра.

16.2. Конкурста сайлап алу элге Тәртипнең 14 бүлге нигезендә үткәрелә торган комиссия утырышында гамәлгә ашырыла.

16.3. Комиссия конкурс буенча сайлап алынган инициативалы проектларны ачыклау критерийлары нигезендә инициатив проектларны бәяли. Инициатив проектларны бәяләү критерийлары исемлеге һәм аларның баллы мәгънәсе элге Тәртипкә кушымта белән билгеләнә. Инициатив проектны бәяләү һәр инициатив проект буенча аерым гамәлгә ашырыла. Инициатив проектны һәр критерий буенча бәяләү балларда билгеләнә.

16.4. Конкурс нигезендә сайлап алу нәтижәләре буенча, йомгаклау билгесен исәпкә алып, комиссия узган яисә конкурс сайлавын узмаган инициатива проектларын игълан итү турында карарлар кабул итә.

16.5. Үткән конкурс сайлавы барлык критерийлар буенча максимал суммар балл алган инициатива проектлары игълан ителә.

16.6. Бәяләү нәтижәләре буенча берничә инициатив проект баллар җыйган очракта, өстенлеккә муниципаль берәмлекнең башкарма комитетына кертелүнең иртәрәк датасы булган инициатив проект ия була.

17. Инициатив проектны гамәлгә ашыру турында башкарма комитет карары

17.1. Инициатив проектны гамәлгә ашыру турында муниципаль берәмлекнең Башкарма комитет җитәкчесе карар чыгара.

17.2. Инициатив проектны гамәлгә ашыру турындагы карарны үз эченә алырга

тиеш:

инициатив проектны гамәлгә ашыру нәтижәсендә (адресын яисә урнашу урынын күрсәтеп) төзелергә тиешле объектның исеме яисә гамәлгә ашыруга инициатив проект жибәрелгән чараның исеме;

муниципаль берәмлек бюджеты акчаларын тотуны (чараларны (чараларны) төзү, реконструкцияләү, сатып алу, үткәрү, башка) жибәрү;

инициатив проектны гамәлгә ашыруга бүлеп бирелә торган муниципаль берәмлек бюджеты акчаларының баш бүлүчесе исеме;

заказчы, төзүче исеме;

объектны файдалануга тапшыру (сатып алу), чараны (чараларны) гамәлгә ашыру срогы;

Инициатив түләүләр күләме бүлеп, объектның фаразланган (чикле) бәясе яисә чараны (чараларны) уздыруга акчаларның иң чик күләме;

инициатив түләүләр күләмен күрсәтеп, объектның күздә тотыла торган (иң чик) бәясен яисә чараларны (чараларны) уздыруга акчаларның иң чик күләмен гамәлгә ашыру еллары буенча бүлү.

18. «Интернет» мәгълүмат-коммуникация челтәрендә инициатив проект турында мәгълүматны бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм урнаштыру тәртибе

18.1. Инициатив проектны муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты тарафыннан карау турында, инициатив проектны гамәлгә ашыру барышы турында, шул исәптән акчаларны куллану турында, аны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның мөлкәти һәм (яисә) хезмәт катнашуы турында мәгълүмат районның рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) һәм урнаштырылырга тиеш.

18.2. Инициатив проектны гамәлгә ашыру йомгаклары турында муниципаль берәмлекнең Башкарма комитеты хисабы инициатив проектны гамәлгә ашыру тәмамланган көннән алып 30 календарь көн эчендә басылып чыгарга (районның рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә халыкка житкерелергә һәм урнаштырылырга тиеш.

«Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы Биккол авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны күрсәтү, тәкъдим итү, тикшерү һәм карау тәртибенә кушымта

Инициатив проектларны бәяләү критерийлары

N т/с	Критерий атамасы	Критерий буенча баллар
1	Проблеманың актуальлеге (кискенлеге):	
	бик югары - проблема халык тарафыннан критик буларак бәяләнә, проблеманы хәл итү халыкның тормыш тәэмин ителешен саклап калу һәм яклау өчен кирәк.	10
	югары - проблема халык тарафыннан шактый зур дип бәяләнә, аның чишелешенә булмавы тормыш сыйфатына тискәре йогынты ясагач.	7
	уртача - проблема халык тарафыннан актуаль дип бәяләнә, аның карары тормыш сыйфатын яхшыртуга китерергә мөмкин	4
2	Проектны гамәлгә ашыруга комплекслы якин килү:	
	әйе	10
	юк	0
3	Халыкның аз керемле төркемнәре өчен инициативалы проектның жайлашуы:	
	әйе	10
	юк	0
4	Инициативалы проектны хуплаган гражданнар саны:	
	500дән артык кеше	10
	250 дән 500 гә кадәр кеше	7
	50дән 250 гә кадәр кеше	5
	50гә кадәр кеше	3

5	Инициативалы проект нәтижеләре соңгы чорларда тоту (саклап калу) максатларында бюджет чыгымнарын гамәлгә ашыру зарурлыгы	
	юк	10
	әйе	0
6	Оригинальлек, креативлык	
	әйе	10
	юк	0
7	Инновацион технологияләр куллану, яңа техник карарлар	
	әйе	10
	юк	0
8	Гаризада презентацион материаллар, дизайн-проект булу	
	әйе	10
	юк	0
9	Инициативалы проектны эзерләүдә һәм гамәлгә ашыруда жәмәгатьчелекнең катнашуы	
9.1	Инициативалы проектның гомуми бәясеннән инициативалы түләүләр өлеше	
	инициативалы проектның гомуми бәясенәң 20% нан	10
	инициативалы проектның гомуми бәясенәң 15% тан 20 % ка кадәр	8
	инициативалы проектның гомуми бәясенәң 10% тан 15 % ка кадәр	5
	инициативалы проектның гомуми бәясенәң 0% дан 10% ка кадәр	1
9.2	Инициативалы проектны тормышка ашыруда мөлкәт һәм (яки) хезмәт катнашуы	
	әйе	5
	юк	0

